

У гаї сонце зацвіло (скорочено)

Євген Гуцало

У гаї сонце зацвіло

Євген Гуцало

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Шестирічна Леся, коли недавно в сім'ї заговорили про весну, сказала: "А в гаї сонце зацвіло!". Бо, звичайно, коли навесні йде в ріст молода трава, розвиваються дерева, цвітуть квіти, то сонце, таке похмуре восени і таке зажурене взимку, теж зацвітає. Стає веселе, приязне, усміхається...

В жнива, у спеку, на далекому обрії біжать хмари, схожі на блакитні вівці. І коли тепер згадуєш своє дитинство, яке з кожним днем віддаляється і віддаляється, то чомусь уявляється воно тобі отими блакитними вівцями. Іноді здається, що твоє дитинство є така сама гра уяви, як і блакитні вівці на обрії, бо не було їх насправді, ввижались вони тобі.

Так хочеться іноді зустрітись із ясным поглядом свого дитинства!

Коли й ким було сказано, що дітей приносять лелеки на крилах? Колись ти пильно приглядався не тільки до лелек, а й до всіх інших птахів. Приглядався до них у польоті, приглядався, коли сідали на землю, ходив по їхніх слідах, проте ні разу так-таки й не пощастило побачити, як вони приносять немовлят. Бо завжди їм вдавалося зробити це непомітно для твого ока. Ти вірив – і не вірив у те, що лелеки приносять немовлят. Не вірив, бо, коли старші розказували про це, в їхніх очах ти бачив лукавий усміх. А вірив, бо де ж інакше могли братись діти? Завжди в своєму селі (а також у лузі, в полях) приглядався до лелек. Бо це ж і тебе колись було-принесено в цей світ на крилах.

Пригадується, як напровесні (ще сніги лежали) хтось із дітей сказав, що вже прилетіли журавлі. Надворі замети, кучугури снігу. Що ж привело журавлів? Невже, нерозумні, не відчували, що в їхніх рідних краях ще зима. Зібралось кілька дітей і побігли до тих боліт, що під лісом. Хотілось не тільки побачити журавлів, яких обманула припізніла весна, а може, й чимось допомогти їм. Але ніде не було ні слідів журавлиних лап, ні пер. Невже тільки покружляли над замерзлим болотом та й полетіли в той край, де на них чекає тепло, вільна від криги вода?

Іншого дня уже капає зі стріх, по-весняному тепло, ген уже й шматок чорної землі видніє, а над нею пасемками в'ється пара. Півні кричать завзято, люди усміхаються одне одному, і хочеться радіти весні, яка хоч і барилась, та все ж таки настає. Ти береш у хаті уламок дзеркала і пускаєш надворі сонячного зайчика. Він танцює на вікні сусідньої хати, в якій живуть тітка Ярина з Василянкою. Потім зайчик заблищав на

милиці у дядька Павла Гречаного, що йшов по дорозі. А дядько Гречаний спершу вдавав, начебто не помічає зайчика, а коли порівнявся з подвір'ям, то спинився і поманив тебе пальцем. У Гречаного віспувате обличчя – ніби соняшник, з якого меткі горобці поспивали насіння. Лагідні вуса біліють, погойдуються і, схожі на крила. Мабуть, зараз Гречаний почне розказувати про війну, де втратив ногу і так підірвав здоров'я, що й досі вилежується на печі, рідко його побачиш на вулиці. А Гречаний розповідає тобі, що на війні наші снайпери підстрілювали німецьких так: коли німець причаїться в якомусь закамарку, оптика на його рушниці до сонця раптом зблисне, от туди і стріляв наш снайпер. Гречаний іде далі: живу ногу важко переставляє, а дерев'яний протез мовби сам легенько перелітає з місця на місце.

Далі ще хтось виходить із дзеркалом, і тепер уже не один, а кілька зайчиків бігають, ганяються один за одним, а то розскакуються в різні боки.

Восени, коли похолодає, птахи відлітають до вирію, а навесні повертаються назад, у рідні краї. А звідки вони знають, що в твоєму селі Овечачому вже потепліло, зазеленіла трава по ярах та на лузі, можна звивати гнізда? І як вони не забувають дороги, як пам'ятають? Бо пам'ятають не тільки село Овечаче, а й навіть ту стріху, де мостились минулої весни. Хіба ж не повертались минулого й позаминулого року ті самі лелеки на хату до тітки Секлети Воропай? І цієї весни, мабуть, знову прилетять.

Весняне повітря – особливе, і, мабуть, ніколи більше не доводилось тобі куштувати такого свіжого та запаморочливого, як у дитинстві. Пригадай, скільки бігав ти галасвіта по вулиці, по горбку до млина, далі понад ставом, поза чужими городами, попід вербами, опушеними першою зеленню, біг поміж хатами, опинявся на околиці. Що саме ти хотів вибігати, що хотів наздогнати, побачити? Й досі немає відповіді на це запитання. А є тільки пам'ять про студену свіжість весняного повітря. Та ще є пам'ять про м'які весняні стежки, по яких літали босі ноги, є пам'ять про подільське село, про світ розмаїтий, дивний. А може, бігаючи, ти шукав свою радість і таки знаходив?

Хлопці засперечались між собою – у кого найглибша криниця в селі. Одні казали, що в коваля дядька Градобика, а другі – що в тітки Секлети Воропай, а ще інші доводили, що в Павла Гречаного. Кожне стояло на своєму, і тоді хтось надумав обдивитись усі криниці в селі, побачити, котра з них найглибша. І ви майнули гуртом – од криниці до криниці, від хати до хати. Бігли по селу, заглядали в криниці, перекинувшись через цямрини. У кожній важко, похмуро зблискувала вода. Ви навіть і не підозрювали, що у вашому селі стільки криниць! І з кожної люди брали воду, і кожна поїла земною силою, і в кожній була вода неоднакова, мала інший смак.

Скільки ж таких криниць у селі! Де глибші, де мілкіші, а де вода й зовсім при самісінькій поверхні. А все-таки, де найглибша? В коваля Градобика цямрини дерев'яні, старенькі, замшілі. Вода в криниці далеко-далеко, погляди летять донизу – і не знаходять дна. В тітки Секлети Воропай коло криниці росла тополя. Хата в тітки уже похилилась, видно, побачила віку, і тополя вигналась у небеса. Мабуть, і криницю тоді ж викопано, коли хату зведено та тополлю посаджено. Мабуть, у тітки Секлети й справді глибша, ніж у коваля. А в Гречаного була за ворітьми, і стояла баддя, і металевий

кухоль був прикріплений на ланцюжку – витягуй воду, хто захляв, і пий досхочу. Хтось неголосно скрикнув – і вона відповіла стиха, крикнули дужче – і вона дужче обізвалась, а то вже раптом така луна вирвалася з її нутра, що морозом по спині дернуло. Голосиста була криниця в дядька Гречаного і відлунки дарувала теж голосисті, шпаркі. А як довго спускалась баддя! Пили всі хлопці по черзі, бо хіба ж не потопилися, стільки вибігавши по селу! Вода забивала дихання, відпочивали, знову пили – смачна вода в Павла Гречаного, солодка. І в нього таки була найглибша криниця на все Овечаче!

Давно минув той час, коли ти бігав по селу разом із хлопцями, заглядав у криниці, шукаючи найглибшу, кричав у їхню безодню.

Пригадай – западає вечір, синьою млою сповита весняна земля, а мати стоїть коло воріт і розмовляє з тіткою Яриною, вашою сусідкою. У матері очі темними смугами підведені, наче в підковах лежать, і дивляться печально. І ген-ген угорі, якраз над материною головою, зайнялась перша несмілива зірка і кволо так світить. Мати говорить, що іншим жінкам у селі хоча б похоронки приходили, а їй і похоронка не прийшла на чоловіка. Не може вона забути Данила, коли дивиться на сина. Мати вірить, що Данило десь загубився у світі: "Хай блукає десь, хай поневіряється, тільки нехай не в сирій землі...". Тітка Ярина підбадьорює її, говорить, що чоловіки повертались через рік і через два. Он у Черепашинцях прийшов один чоловік цієї зими, а його молодиця вже за іншим. То що? Кинула, пішла до першого, і славно живуть. А Кіндрата Музичука, у їхньому ж Овечачому, зовсім не ждали, бо написали з фронту, що нема в живих, убито. Ну, Степанида уже й відправу по ньому відправила, а він узяв і прийшов!

А чоловік Ярини загинув на війні. Тепер Василюк росте сиротою. Жінки мовчать, потім мати зітхає.

Пригадай – було це трохи раніше, ходив ти посеред зими по в'язочку з хлопцями. Збирали паливо в гаю за селом. Потім повертались додому, хлопці порозходились по домівках, а ти попрошкував своєю дорогою, бо тобі найдалі було. Йшов сільською околицею, несучи паливо, дивився під ноги, а коли підвів голову, побачив, як у село йде солдат. Видно, повертався з армії, і, мабуть, не так і багато йому ще залишалося додому, бо йшов хутко, бадьоро. Не одного тобі довелося бачити, як повертався з фронту чи просто з армії, та тільки ніколи ти ще не почувався так, як цього разу. Бо тобі здалося, що солдат цей схожий на твого батька, що нарешті, вертається він додому.

Ти побіг до солдата. Він дав тобі грудку цукру і пішов, ступаючи широко, легко, наче й не ніс важкого чемодана. Ти взяв на снігу в'язочку палива й подався за солдатом, що йшов через Овечаче. Коли йому траплялись назустріч люди, то пильно приглядались, наче хотіли впізнати. Обминувши, зупинялись і дивились йому вслід. І навіть дехто питав у тебе, що то за солдат, куди йде. Але ти не знав так само, як і вони.

Мабуть, ти так би й простував за солдатом, та треба вже було звертати до своєї хати... І того дня почувався так, наче здибав когось рідного – і знову втратив. Грудку цукру сховав за пазуху, того дня лише лизнув, а надгризти боявся. Наче остерігався, що зникне казка, яка була тобі така дорога.

Мати співала багато пісень, знала їх тьму-тьмушу, і давніх і недавніх, та чомусь найглибший слід у твоїй свідомості залишила ота мелодія:

Ой ти, дівчино-чарівниченько,
Причарувала моє серденько,
Причарувала мою ти душу,
Тепер до тебе ходити мушу.

Голос у матері кволий, здається, наче аж деренчить щось у ньому. Проте слухав би й не переслухав, коли вона, запечалившись та задумавшись, починає співати. Бо голос її народжується, мабуть, десь у душі. Мати співає пісні печальні, тужливі. Хочеться сказати мамі, щоб не співала сумних пісень, проте мовчиш. Співає мати журливої – отже, за батьком тужить.

Батькова картка – на покутті, обвита рушником. Батько пильно дивиться чорними очима, видивляється, що в хаті діється. За тобою стежить, за матір'ю, ніколи не спускає погляду з вас. А коли мати співає, то він слухає.

Мати палить у печі вдосвіта й ввечері. Й коли випалить, то згрібає коцюбкою попіл до купи, а на самому споді залишає жар. Той жар тліє в попелі цілу ніч. Той жар – для підпалу. Коли треба, мати викочує вцілілий жар коцюбкою на припик і, поклавши соломи чи клоччя, роздмухує огонь. Буває, що мати пізно повернеться з ланки, шукає жар у купі попелу і не знаходить. А сірників нема, то вона каже тобі хутенько гайнути по жар до когось із сусідів.

Ти страх як любиш ходити по жар. Береш обсмалену бляшанку і надворі дивишся, з чийого комина по сусідах в'ється димок, де саме готують вечерю. У Тизунів так і валить із комина, можна йти. Але ти заходиш до тітки Ярини, хоч над її хатою димок не в'ється. Василинка теж іде з тобою по жар, прихопивши черепок. А ти радий, а тобі тільки того й треба! Знав, що в тітки Ярини не палиться, але ж хотілось побачити Василинку. Тітка Ярина назвала її так тому, що чекала хлопчика. Але народилася дівчинка, а ім'я вже було вибране. У Василинки сині очі, коси білі і м'які. І сама вона тоненька, гнучка, аж чудно дивитись, коли йде по вулиці.

Теплий весняний вечір, ви йдете по жар, а тобі так добре, ніби в грудях зайнявся вогник, який зогріває думки, освітлює почуття. Василинка розповідає, що в колгоспі у трьох корів народилися телятка. Їх доглядає її мама. В неї там багато корів, вона доярка. Йде з дому вдосвіта й повертається пізно. Руки в неї чорні, під тоненькою шкірою синіють жили. Василинка вдома спить сама, поки мами нема, але не боїться. Дівчинка міркує по-дорослому, і коли заплющити очі, то здається, що то говорить тітка Ярина, такі в них схожі голоси. Василинка радіє весні, бо взимку, коли вона йде з мамою до корів, їй хочеться плакати: корови голодні, телята замерзають. Дівчинка хоче працювати на короварні, коли підросте.

Заходите в хату до Тизунів. Стара Тизуниха саме відціджує картоплю з баняка. Вона дає жар, бо не скупа, інколи і пиріжком із капустою почастує, чи вареним ячком. А сьогодні дістала з попелу по печеній картоплині, пригостила.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Ось уже й Василичина хата, ось уже дівчинка звернула на подвір'я, а тобі так не хочеться, щоб вона йшла, хай би ще побула коло тебе.

Коли Кіндрат Музичук (отой, на кого жінка одержала похоронку, а він візьми й повернись додому) йде по селу, вітрець розвіває його порожній лівий рукав. Інші дядьки, що поприходили з фронту без руки, неодмінно запихають порожні рукави за ремінці або ж приколюють зверху, коло плеча, шпилькою. А в Музичука завжди розвівається, і часом здається, що то в нього ліва рука така метушлива, все літає та літає. Він чоловік веселий, коло нього завжди збираються дядьки, лунає сміх.

Тільки ти, коли бачиш Музичука, не можеш усміхнутись. Душа твоя затерпає, коли слухаєш Музичука, й довго потім не може відтерпнути. Бо чомусь і на хвилю не забуваєш, що слухаєш людину, котра начебто побувала на тому світі, на кого жінка Степанида одержала похоронку. Добре, що на твого батька не прийшла похоронка. І ти, як і мати, віриш, що він не загинув.

А якось ти навіть стежив за Кіндратом Музичуком. Назирці прийшов до самісінької дядькової хати, бо все здавалось, що він таки не дійде до рідного подвір'я, що зникне десь на цвинтарі, за яким була його садиба. Проте дядько Музичук поминув цвинтар, наблизився до своєї хати, і тут назустріч йому вибігла дівчинка років шести, кинулась до батька – і він, сміючись, підхопив її однією рукою, підняв догори. На серці незрозумілий тягар, ніби дядько Музичук завинив у чомусь перед тобою.

Мати мріяла повернути час назад, хотіла знову побувати в своєму молодому житті, ще довоєнному, коли батька ще не брали в армію, коли він їздив у колгоспі на конях, коли ще не думали про війну, про німців, коли ще не доводилось чекати батька з війни.

На стіні висів годинник – старенькі ходики, яким замість гирі правив залізний молоточок (звісно, без дерев'яного держална). Годинник мав звичку поспішати або відставати. Коли відставав, до молоточка підв'язували гаєчку. Коли поспішав, гаєчку знімали, і тоді годинник ішов так, як належало. І завжди, щоб довідатись точний час, ти бігав до колгоспної контори, де стояв обшарпаний радіоприймач "Рекорд", біля якого сидів артільний бухгалтер.

А може, час посувається тому, що існує оцей годинник? І ти замислив собі зупинити ходики, щоб зупинити час. Щоправда, для цього слід було влучити слухну мить – щоб і погода стояла гарна, щоб у матері добрий настрій був, щоб і іншим людям велось незгірше. І, спостерігши, що мати саджає грядку на городі і всміхається, що тітка Ярина мастить хату, щаслива та лагідна, ти, нарешті, зважився.

Відчуваючи в грудях дивну відвагу, став на ослін і затис у долоні залізний молоточок і зледва потягнув донизу. Ходики незвично мовчали, і в хаті стояла мертва тиша. Ти уже подумав, що час зупинився, але раптом зайшла мама і спитала: "А ти чого калічиш ходики?". Почепив молоточок – і ходики знову пішли, і час знову рушив уперед. Ти гайнув у колгоспну контору, щоб довідатися час.

Після зими, після холодів білити хати – найрадісніше свято у селі. Узимку довкола хат була загата з соломи або сухого бараболиння. А з весною, з теплом, люди обдирають загати, і тоді з-під них появляються облуплені, у підтьоках, стіни. Тому жінки причепурюють свої хати. По всьому селу починають мастити хати. Хто раніше здере загату й помастить стіни, а хто пізніше. Рідко знайдеться яка жінка, що не захоче або не зможе навести лад ізнадвору.

А починають мастити хати перед Великоднем, неодмінно теплого дня, сонячного. Жінки не змовляються між собою, а дивись, повиходило багато, зашмаровують стіни жовтою глиною, де обвалилось, і ті жовті латки чудно темніють на білих сорочках, у яких простояли хати ще з минулого року. А потім жінки білять свої хати білою глиною, ледь-ледь підсиненою синькою. Другого дня уже мастить чи не все село! А вже назавтра майже всі хати в селі доглянуті, помазані та побілені, всі вродливі, усміхнені, вдоволені своєю красою. Лебедями білими пливуть хати – пливуть через твої спомини, через весни й осені, і ти й досі не перестаєш думати, що вони таки могли злетіти, могли!

А ваша хата у вишняку стояла, де кожна вишня – добре знана, мов рідна. За вишнями рядок осокорів, за осокорами садок: кілька яблунь старих, груші, теж немолоді, дебели, а за ними по межі сливки, одна коло одної, аж на край города, і зрідка поміж них вишеньки.

Свою хату не міг би ти уявити без подвір'я, що навесні заростає споришем; без осокорів та вишень, без городу, гаптованого зеленню картоплі, буряків, гарбузів, соняшників, жита, конопель. Авжеж, конопель і жита, бо тоді, по війні, сіяло їх кожне, твоя мати сіяла теж.

Знав у своїй хаті кожну шпариночку, закуток знав кожен. Вікна були очима, якими хата дивилась у світ, бачила світ і, мабуть, розуміла його. І на печі був круглий шматок зеленкуватого скла, вмазаний у стіну. Лежачи на печі, ти в цю чародійну шибочку бачив город і поле за городом. Восени мати заставляла шибочку соняшничинням чи кукурудзинням, але ти неодмінно відхиляв загату вбік, бо хіба ж, лягаючи спати чи проснувшись, ти міг не дивитись на город, у поле? Взимку хуга заліплювала шибочку снігом – ти виходив надвір і прочищав, а коли замурувало її морозом, то довго дихав у неї, а то й лизав язиком, поки утворювалась маленька дучка, в яку було видно хоч трохи білого, заметеного снігом городу і смертельно блідих, нескінченних полів.

Чорний сволок перетинав стелю – важкий, дубовий. Посередині сволок був підпертий стовпом. І хоч як мати завжди старанно білила його, проте за стовп усі чи руками брались, чи притулялись спинами, а тому посвічував він вичовганою жовтизною граба. Неподалік од стовпа було вбито у сволок залізний гак, на якому колись висіла колиска. У ній виросло не одне покоління.

Та найшанованішою в хаті була, звичайно, піч. І не тому, що взимку ви спали на печі удвох із матір'ю і піч гріла вас до самого ранку навіть тоді, коли надворі тріщав мороз. І не тому, що на печі лежала завжди якась сушня і добре було, сховавшись од негоди, знайти сушену грушку чи кружалоک яблука з винним запахом. І не тому, що на

комині лежали пучечки різних корінців, трав та бур'янів. А, мабуть, тому, що в печі горів огонь. І коли займався огонь, тоді, здається, все в хаті мінялось, і сама хата мінялась теж. Там була душа хати.

Одного дня мати змастила піч, стелю, стіни, а вже увечері змастила долівку, наказавши тобі сидіти на тапчані і не ступити босою ногою на свіжозмащене. Згодом розвела мати в печі вогонь – щоб ішов теплий дух на хату, щоб хутчіше сохла, а заодно й вечерю готувала. Та ти вже не дочекався вечері, заснув.

А другого дня мати взялась до мастіння знадвору. І прийшла помагати Василюк – свою щітку принесла, хусткою пов'язалась по-жіночому. Мати казала, що вона схожа на молодицю. А Василюк розповідала, що уже би й заміж вийшла, щоб мамі на шиї не сидіти. Ти слухав їхню балачку – і слова не міг докинути, бо уста позмерзались. І соромно було, і чудно, бо не вірилось, що Василюк здатна говорити так. Ти відвертався, вдавав, що не слухаєш, а їхня розмова сама лізла у вуха і пекла – в серце пекла, у голову.

Стіни швидко висихали і, чисті та свіжі, ніби випромінювали ласку. Василючині руки не стомлювались, були такі самі вправні, як і материні. Василюк казала, що її мати говорить, ніби дочка дармує, бо ходить до школи, а інші діти вже до колгоспу ходять. Дівчинка теж хотіли працювати, але таких малих не брали. "Василюк, ти як стара", — зітхнула мати.

Тебе поймали то смуток, то радість. І чого б то мінявся настрій, коли довкола все було щасливе, погідне, яскраве?

Нарешті стіни побілено, підведено призьбу, синьої фарби покладено на віконні рами – хата помолоділа, повеселішала, чисті вікна поглядали глибоко.

І коли дівчинка, помивши з корита заляпані глиною ноги та руки, освіживши обличчя, відвела долонею з чола пасемко волосся, що вибілося з-під хустки, тебе щось пронизало, й серце твоє забилося швидко-швидко. Що тебе вразило? Отой змах руки, як вона прибирала пасемко, відкриваючи ясне своє чоло? Василюк пішла, а ти ще довго був не годен зрозуміти: чому вела таку балачку з матір'ю?

Того ж таки вечора зайшов до вашої хати Павло Гречаний. Дядькове віспувате обличчя в сутінках напівосвітленої хати справді-таки схоже на соняшник, із якого метушливі горобці поспивали насіння і полетіли. Та, мабуть, не всі полетіли, ото ще два ворухаються під куцуватими бровами. Дядькові губи червоно блищать, наче молодесеньким змащені медком, і солодко всміхаються. Дядько дав тобі згорточок рудого паперу, у якому були м'ятні цукерки.

Гречаний – не тільки найкращий, а чи й не єдиний швець на все Овечаче. А тому, подивившись, у які шкарбани взута мати, сказав перегодя, щоб принесла, а він зашиє. Він сказав, що платити не треба, бо своїм матеріалом підіб'є. Мати не хотіла безплатно, але дядько сказав, що разом з її Данилом колись у колгоспі на конях робив. Їх із Данилом і до батальйону одного взяли. А він швець, у нього обрізків усяких назбиралось. Гречаний натякав, що мама лишилася сама, бо в кожній вдови чи мати стара зосталась, чи батько, чи родичі якісь. А вона ж самісінька – ні сестер, ні братів, ні

діда, ні баби.

Павло Гречаний сидів на ослоні, говорив, а мати, стоячи коло печі, слухала. І ти слухав, і тебе зворушували дядькові слова.

А потім уночі снилась тобі дядькова нога відірвана. Як у полі йде нога дядькова, й гупає достеменно так, як ото дядько пройшов ізвечора під вікнами вашої хати: гуп... гуп... гуп... І тобі стало страшно уві сні, бо ти знав, що нога йде шукати дядька, хоче знайти його, та як ти їй скажеш, куди йти і де шукати, коли ж нога, а до ноги не обізвешся.

Мати завжди зводилась удосвіта і, перше ніж іти в ланку, брала заступа і гайда хутенько на город. Поки сонечко підіб'ється, поки бригадир загадає поспішати в ланку, бо робота в полі теж не бариться, поки у печі вміє куліш, то вона якусь латку городу й скопає. А то, бувало, попід межею не тільки копає, а й одразу картоплю садить, бо де того вільного часу набере, не позичить.

Мати в ланку подалась разом із іншими молодицями та бабами, а тоді вже ти, прочумавшись, виходиш на город. Копаєш город, і гіркувато пахне земля. Й рубаєш хрін, мовби найзапеклішого ворога. У землі знаходиш і патронну гільзу, і гострокутний іржавий осколок. Односиш їх на межу, а тут цього залізяччя мати наклала чималу купку.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Отак собі копаєш город, а стомишся, то з мурахами граєшся в бузині чи гайнеш на вулицю. Захлянеш – підкріпишся ячмінним кулешем, залишеним тобі матір'ю на цілий день.

Якось прийшла тітка Ярина. У неї обличчя біле та кругле, наче тісто, яке ось-ось посадять у піч. Вона дужа, проворна, сама всьому раду дає, може спиною хуру соломи перевернути, і овечацькі дядьки не те що побоюються Ярини, а ставляться, мов до рівної. Вона саме поверталася з родин у своєї тітки, на radoщах випила трохи. Мати дивується: звідки у самотньої тітки дитина знайшлася. Але тітка Ярина каже, що дитина знайшлася, а батька нема, і "що сироти, що безбатченки – така їхня доля тепер, а жінці без дитини не можна". Тітка Ярина зайшла на подвір'я і почала говорити матері, що вона ще гарна молодиця, чого закопувати себе живцем у могилу. Тітка Ярина натякала матері, щоб знайшла собі ще чоловіка.

Тобі цікаво було слухати, а водночас кортіло, щоб тітка Ярина вмовкла, не вела з матір'ю таких балачок. От від кого навчилась Василюк, от чиї перейняла слова! Йдіть собі, тітко Ярино, додому та лягайте спати, бо у вашій голові джмелі гудуть, а проспитеся, очуняєте, тоді й порозумнішаєте. Бо гріх таке говорити матері, вона не вашого поля ягода, вона свята жінка. А тітка Ярина радила прийняти когось у хату, щоб легше по хазяйству велось, щоб і до тебе була увага. Мати говорила, що вірить, що її Данило живий. Тітка Ярина попросила не гніватись на неї і пішла додому.

Скільки було говорено-переговорено про ту теличку! Не про корову, ні, бо це ген як

багато грошей треба настаратись, а саме про маленьку теличку, яка виросте в славному дійну корову, котра поїтиме молоком і тебе, і матір, а також вистачатиме й на ярмарок понести глечик сметани. Ще минулого літа, пригадується, мати принесла одне-двоє ряденець сіна, склала на горищі, нехай, мовляв, лежить, знадобиться. І пірию так само поклала, і якийсь мішок лепехи – думала усе про корову. Раніше у вас була корова, та забрали німці. Ти ледь-ледь пам'ятав її.

Коли ви вдвох із матір'ю залишались у хаті й вона поралася з вечерею, то здебільшого не мовчала, а туркітливим півголосом гомоніла – чи то сама з собою, чи до тебе зверталась. І дуже часто в цій роздумливій материній мові йшлося про те, в кого яка корова й скільки дає молока.

Та й почали тієї весни зацвітати садки, по всьому селу садки! Як ти приглядався до вишень на подвір'ї, до їхніх тугеньких бубляшків, очікуючи, коли ж, нарешті, розкриляться їхні пелюстки. Одного дня вони зацвіли. Зацвіла і старенька груша на краю городу. І ти вже не міг усидіти в хаті. Ти ходив по обійстю, ти усміхався сам собі, небесам блакитним усміхався, тим свіжим весняним пахощам, які дарували тобі розквітлі дерева, і почувався найщасливішою істотою. І мав у грудях дивне відчуття польоту. Варто було, здається, розставити руки, пробігтись – і полетів би над весняним Овечачим, полетів би над садками, в чистому небі так, як летять журавлі.

Якось Василюк розповіла, що ходила на короварню, а там одне телятко здохло. Корова плакала за ним. І ви з дівчинкою вирішили, що було б добре вивчити мову тварин. Василюк дивилася на тебе очима великими, волошковими, і десь у їхньому сяйві наче біль ворухився. Тобі хотілося сказати, що вона дуже гарна, що нехай би кинула свою матір, котра дорікає шматком хліба, та переходила жити у вашу хату, через дорогу. У твоєї матері лежить у скрині старовинне намисто, мати не вбирає тих прикрас, то кому вони дістануться, як не Василюці. Ти давно вже уявляв їх на Василюці. Але всі ці слова застрягли в горлі.

По межі ви подались у поле. Василюк розповіла, що до її матері ходить якийсь дядько з Псярівки. Мати горілкою поїть його, а він п'є і мовчить. Сяде коло столу, наллє собі, перехилить, а потім закусує. А вчора прителіпався посеред білого дня, а матері ще вдома нема. Василюк зачинила двері перед його носом. Він позаглядав у вікна та й поплентався, як побитий пес. І ви обоє засміялись. Тільки Василюк враз посмутніла: "От перепаде мені від матері, як довідається!". Дівчинка жаліється, що мати буває така зла... Каже, що вона світ їй зав'язала. Каже, якби не дочка, то вона б у селі не сиділа, а десь повіялася б, знайшла собі щастя. Василюк говорила без жалю, без гіркоти, а тобі краялося серце за неї.

Ти порівнював свою матір із тіткою Яриною – і ніяк не міг утямити, чому тітка Ярина така недобра, має свою дочку мало не за чужу, хоче кинути її, в той час як твоя мати любить тебе, не шкодує нічого. Ти пропонуєш Василюці іти жити до вас з матір'ю. Але Василюк каже, що не може покинути маму. Тобі важко було зрозуміти: щойно Василюк картала матір, яка хоче її кинути, а ось уже й захищає. І як тільки допомогти Василюці, щоб ніхто не кривдив, щоб і мати любила?

Ви з Василянкою, розставивши руки, бігаєте по полю. І коли ти її наздогнав, схопив за руку. Василянка не сміялась, була чи то смутна, чи то стомлена, і ти, зніяковівши, відпустив її руку. Почувався так, наче завинив у чомусь перед нею, а в чому – хто відає?

А вночі тобі снилось, що літаєш над селом. Це вже був не перший сон, у якому ти літав, але в цьому все відбувалось правдоподібніше, ніж у попередніх. Ішли ви з Василянкою по кручі над ставом, як ото було вчора надвечір, і раптом Василянка побігла, зникла, ти кинувся шукати, розставив руки. Але ти ніде не міг знайти Василянку.

Якось добилась у село жінка, молдаванка, ходила по Овечачому, слідом за нею нюшкували дітлахи і все чомусь не могли повірити, що ця жінка в чорному одязі й справді молдаванка. Бо схожа була на молодицю з будь-якого сусіднього села. Жінка шукала могилу свого сина. І знайшла її на подвір'ї, де жив Тизунь Максим з жінкою. У старих Тизунів біля груші була могила. Таких могилок ви знали кілька в селі, а також одну в полі, під лісом. У них лежали червоноармійці, вбиті тоді, коли з Овечачого виганяли німців.

Стара Тизуниха розповіла молдаванці, як одного разу зайшов до неї в хату хлопець і попросив молока. Молока не було, тому Тизуниха дала йому узвару. Просила ще з'їсти борщу, але хлопець побіг, бо чути було звуки бою. Хлопець не встиг вийти з подвір'я, як його вбили. Поховали його в отій ямі, що орудіє вибило. І на цвинтар не понесли, спочив там, де головою наклав. Тизуниха винила себе, що погано просила хлопця до борщу: може, коли б згодився поїсти, не загинув би. До жінки-молдаванки і старої Тизунихи підійшов дядько Градобик і розповів, що тоді для покійного дав домовину, яку тримав для себе. Жінка в чорному одязі тільки схлипнула і закусила нижню губу, що затремтіла-затремтіла. Очі її набрякли сльозами. Тизуниха розповідала, що доглядає могилу, посадила барвінок, поставить огradку. Жінку в чорному струсонули ридання, наче вона хотіла виплакати всі сльози – не тільки за рідного сина, а й за його побратимів, що полягли по неосязних просторах...

Наступного дня в колгоспі дали коней та воза, вистеленого соломкою, і сумну жінку в чорному повезли на вокзал у район. Вона поїхала не сама – кільком овечацьким жінкам украй закортіло податись теж у район: був саме ярмарковий день.

Одного дня Василянка зібрала вузлик і перейшла жити до вас. Мати запитала, чому Василянка так зробила, і дівчинка відповіла: "Хіба не розгніваєшся, коли чужий чоловік їй дорожчий від рідної дитини? Як ходить, то хай собі ходить, але ж наговорив щось на мене, то мати й побила. А за що мене бити? За те, що я їй дочка? Ось ви ж не вдарите мене, бо я вам чужа, а вона побила. То не спроваджуйте за двері, бо до матері я більше однаково не піду, хай живе, як хоче". Посідали за вечерю, а коли поїли, Василянка взялася мити посуд. Ти натішитись не міг, що залишиться з вами, бачитимеш її і вдосвіта, і вдень – коли захочеш, і завжди слухатимеш її срібний голосок. Коли смеркло й мати поставила на припічок каганець-блимавку, до хати вступила тітка Ярина. Обличчя її, повне, біле, дихало гнівом. І вся вона, рішуча, зла, готова була кинутись на Василянку, вдарити, скрутити в баранячий ріг, скубти за волосся. Хто зна,

може, так і вчинила б тітка Ярина, та мати твоя стала перед нею і навіть руки звела: не руш, мовляв. Але тобі здалось, наче Василинка зраділа, що прийшли по неї, що додому женуть. І знову ти не міг зрозуміти її.

Пішли, а в вашій хаті ще довго стояла тиша. Мати думала про віщось, уникаючи дивитись у твій бік. Блимав на припічку каганець, і світло його було таке саме непевне, як і ваш настрій.

Ти щойно виходив од Павла Гречаного – забирав материні чоботи, які вона все-таки віддала дядькові, щоб полагодив. Чоботи були як нові.

Павло Гречаний побачив, що по сільському шляху пастух їде на червоному коні. Дядько покликав пастуха і вмовив його дати покататися на коні. Адже колись не було такого коня, щоб Гречаний його не об'їздив. Звісивши ногу й протез на один бік, дядько нокнув, і кінь зрушив. Проїхавши в кінець вулички, повернув назад. Милицю свою тримав у руці. Потім він вдарив милицею коня. Ще раз ударив, і кінь, спершу пустившись риссю, перейшов на галоп. І побіг не у вуличку, а по схилу горбка до шляху. І якось так сталось, що Павло Гречаний не втримався на коневі, умить звалився з гнідого разом із милицею, а кінь трохи відбіг і спинився. І поки ви підбігли, то дядько вже звівся і, спершись на милицю, стояв. Пастух сказав дядькові, що покарає коня. Але Гречаний спинив його і сказав, що все сталося тому, що він не має ноги, а протез. І вогко заблищали в дядька очі, і їхній несподіваний блиск шпигнув тебе гостро та болісно. А й справді, це вже він верхи не наїздить, як колись. І згадався тобі сон, як серед будяків та бур'яну сама-самісінька йде відтята дядькова нога. Чого ж вона досі не прийшла в Овечаче, не здибала дядька? Шкода було дядька Гречаного, а чим зарадиш? Він пішов угору до своєї хати, припадаючи на протез. Похитувався, наче великий птах із покаліченим крилом, і голову звів на груди.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

Материні пісні снуються і снуються в твоїй свідомості, і чомусь серед них не було веселих, а самі тільки тужливі. Мелодія матиної пісні завжди була третьою, бажаною істотою у вашому товаристві.

Прилетіла зозуленька

З темного лісочку,

Сіла, впала, закувала

В зеленім садочку.

Тобі яскраво уявлялась ота зозуля, її весняний голос, зелений садочок, схожий на ваш, і єство твоє поймалось хвилюванням, і ти розчулювався й ладен був слухати і слухати материнську пісню:

Вийшла дівчинонька

В неї запитати:

— Скажи мені, чи ще довго

Судженого ждати?

Й ти чомусь думав, що то не якась незнайома дівчинонька виходить побалакати з зозулею, а твоя мати і питає вона в зозулі про судженого, про батька твого...

А то почув, балакали між собою молодиці, начебто впав грім за селом. Бо гроза ниньки вергала блискавицями. І тобі заманулось піти за село, подивитись, де ж той грім упав... Ти бігав і шукав, де ж той грім упав. І спинився, бо не знав, де шукати. От наступного разу треба самому уважно стежити, самому вислідити, де він упаде. А коли не грім, то блискавка. Бо кажуть, що блискавки теж падають із неба.

Уночі прокинувся. Може, тому, що відчув: не спить мати. Їй здалося, що хтось ходить біля хати. Вона навіть вийшла надвір, але нікого не було.

Тітка Ярина повертається з ярмарку додому, проте, забачивши на городі твою матір, що шарує картоплю, звертає до вас і вітається. Тітка показує, яку гарну хустину купила для Василянки. Мати питає, чи продавали на ярмарку корови і які ціни. Тітка розповідає, що корови тепер дорогі.

Згодом з хати вискочила Василянка у новій хустці. Ніколи, здається, ти ще не бачив її такою красивою, як у тій хустці. Начебто у Василянці відкрилось раптово те її чисто дівоче єство, котре ти раніше тільки вгадував, відкрилось – і тепер сяяло, вабило, дивувало.

Пригадай – зібрався хлоп'ячий гурт по вощину. Мовляв, у полях, де глиняники старі, бджоли дикі повиточували й нори, а в тих норах можна вощини навидирати, в тій вощині меду повнісінько, тільки пий. Хлопців побачив старий Тизунь, що віз саме воду у поле, і насварив їх. Адже там у полі ще могли бути німецькі снаряди. І в глиняниках у війну кінь підірвався. Хлоп'ячий гурт повертається до села. І шкода було, що так-таки й не надерли вощини, не скуштували меду диких бджіл.

Не так і часто навідувалась у вашу хату Секлета Воропай, та ніколи не приходила з порожніми руками. Чи молока в глечикуні принесе, чи грудочку сиру, а то й кавалочок жовтого масла. Жовтого, бо в Секлеті славна була корова, гарно доїлась. І ніколи тітка нічого не брала за свої гостинці, а мати твоя не відала, чим і віддячити їй. Чоловіка Секлеті вбило на фронті. Була в тітки дочка Галя, та забрали в Німеччину. Зосталась тітка сама в своїй старій хаті, коло якої росте висока тополя, що заглядає в криницю. Тітка Секлета Воропай любить ходити по чужих хатах – кортить побути коло людей, побалакати. Вона ніколи не скаже лихого слова ні про кого. Приходить не тільки по добре слово, а й сама неодмінно принесе добре слово. А то посидить тихенько, помовчить, і ніхто й не помітить, коли піде з господи.

Секлета Воропай мала очі сиві-сиві і, здавалось, дивилась тобі прями́сінько в душу, бачила все там. Під її поглядом ставало неспокійно, ніби ти завинив у чомусь чи перед нею, чи перед своєю матір'ю. Під її поглядом не можна було думати щось зле, замишляти лихе. Секлета Воропай вважала, що треба жити не для себе. Тільки для дітей своїх. Вона мріяла мати їх цілу копу. Як ото квочка. Щоб позбирались разом, та заспівали, та розрадили. Тітка говорила: "Як здумаю за чужу дитину, поможу чимось – тоді легшає, зсувається камінь із грудей... Як дам комусь хліба кусень, чи молока, чи грушку – добре стає. Здається, що і я комусь потрібна, хочеться ще походити по цій

землі, подихати".

Чи було що смачніше від житнього хліба з молоком? Коли вранці випадало снідати або увечері вечеряти молоком, ти почувався на сьомому небі. Мабуть, найсолодше молоко приносила Секлета Воропай, ти смакував по крапельинці, якомога довше затримуючи в роті, не поспішаючи ковтнути. А коли в горщику чи в глечики давали Тизуні молоко від своєї корови, то воно вже мало начебто інший смак і пахощі від нього йшли відмінні. Було не таке солодке і, густе, жовтувате, завжди чомусь нагадувало молозиво.

І любив ти ходити по весіллях. Коли восени чи взимку на далекому сільському кутку чувся гупітливий гуркіт бубона, коли по-жіночому озивалась гармошка, тоді ти вже не міг усидіти в хаті. На весіллях найперше кортіло побачити молоду. Тільки й балачок було, що про молоду, та як вона зодягнута, та які в неї бинди, який вінець на голові. І вже звичайна овечацька дівчина, яку доводилось бачити не раз, у твоїй уяві та в уяві інших дітей ставала красунею, зовсім не такою, як була досі. Ви тулились попід вікнами, намагаючися зазирнути в шибку, ловили кожне слово, сказане про молоду та молодого. Мати любила розпитувати тебе вдома про молоду. Розпитувала, і в очах її світилась радість, змішана зі смутком. Наче мати тішилася з чужого щастя – і водночас журилася за чимось своїм, давнім. Той погляд материних очей ранив твоє серце, і ти не знав – розказувати про весілля, щоб матері полегшало, — чи змовчати, щоб не ятрити прихованого її болю... Мати сама чомусь ніколи не ходила на такі гульбища, завжди сиділа в хаті. І, здавалося, з нетерпінням чекала твого повернення.

Розповідав матері про ті овечацькі весілля, про молодих, про боярів та світилок, про музикантів і шпаркі танці, та все-таки про один танок не розказав, хоч уразив він найдужче. А чому не розказав? І сам не відаєш про причину, а тільки змовчав.

Пізнє було те весілля, вже й садки повідцвітали, хоч у колгоспі ще не всі польові роботи й закінчились. Людей посходилося небагато, і молодий з молодого почувалися, здається, так, наче не на своєму, а на чужому весіллі гуляли. Уже немолода дівка віддавалася за вдівця з трьома дітьми на сусіднє село.

Андрій Музичук, отой, на кого прийшла жінці похоронка, стояв під повіткою, намагався розсмішити весільчан дотепами, проте вони не сміялись. Тоді він смикнув тітку, що огиалась, не хотіла танцювати, — і вже скоро вони повільно ходили в танці, й дядьків порожній рукав теліпався та розгойдувався так, ніби теж танцював, тільки танцював по-своєму. А потім закортіло танцювати Павлу Гречаному, який теж опинився на весіллі. Ну, Музичуку ще можна, бо в нього тільки руки нема, а як танцювати Гречаному, коли в нього замість ноги протез? Ніхто з жінок не пішов із ним, то дядько Павло сам надумався. Став посеред подвір'я і, переставляючи протез, крутиться навколо своєї живої ноги, наче заведений, а то протезом притупує завзято, мовби когось б'є, мстить, зло зганяє.

Молодиця, яку ото підхопив Андрій Музичук, за віщось розгнівалася на дядька, таки облишила, він сам zostався і танцював зі своїм рукавом. Молодий з молодого дивились-дивились, а потім до хати подались, похнюплено, важко, й тоді хтось із жінок

крикнув, щоб гармоніст грати перестав, а дядьки перестали танцювати.

Пригадай – у старій, поточеній шашелем скрині лежало намисто. У прискринку лежало, серед різного мотлоху. І коли мати відчиняла віко скрині, коли починала порпатися серед різного непотребу, то часто, траплялось, діставала оте старовинне намисто, котре залишилося від її матері, а тій – ще від когось. Мати крадькома приміряла намисто перед шматочком дзеркала і, застерігши твою увагу, ніяковіла. Ти просив маму носити намисто. Мати не хотіла, а ти почав здогадуватись, кому саме годилося б його подарувати.

І, коли матері не було вдома, відчинив скриню, дістав із прискринка старовинне намисто, котре враз наче обпекло твої долоні, і хутенько сховав до кишені. Перебіг дорогою, вскочив на обійстя тітки Ярини – і відчув, що вже нема недавньої відваги. З сіней вийшла Василюк, побачила тебе – і всміхнулася, зрадівши. Підійшов до неї, поліз рукою до кишені, й пальці, торкнувшись намиста, вогнем зайнялись. Чомусь не міг витягнути, не міг віддати Василюці, хоч недавно здавалося, що це так просто. Ти запропонував іти в ліс по черешні. І ви подались до лісу отією самою дорогою, по якій колись ходили до ставу дивитись на розквітлі вишні. Ти раз у раз торкався разків, що лежали в кишені, й намистинки вже не пекли, не жалили в пучки, а наче ласкаво обігрівали.

Ліс дихнув на вас прохолодою, пахощами свіжого листя на деревах, задзвенів-защебетав пташиними голосами. Ви прийшли до черешень. Це були високі старі дерева, що пнулися до самісінького неба. Василюк, обнявши дебелу черешню, сквапно полізла догори. Ти підійшов до сусідньої, що була, мабуть, іще грубіша, і теж поліз. Коли, нарешті, здерся, то на очах засяяли сльози щастя. І зовсім близько навпроти побачив Василюку – сиділа на гілляці, однією рукою обійнявши черешню, а другою зриваючи ягоди. "Василюко!" — покликав, щоб хоч подивилась. Глянула – були очі в неї глибокі та темні, наче достиглі дикі черешні. І світилась на їхньому денці таємниця, ніби Василюк здогадувалась, навіщо ти покликав її в ліс, ось-ось візьме й скаже... І ти відвернувся, уникаючи її погляду.

Серед черешень були й достиглі, хоч і не багато. По гіллі ви здирались усе вище, зрідка перемовляючись. Раптом під деревом ви побачили стару сиву бабусю з в'язкою палива на плечах. Вона була зовсім не схожа на овечацьку, видно, з сусіднього села прийшла назбирати сушняку. Була схожа на бабу-ягу. Нічого не сказала вам і почимчикувала геть.

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу

А може, ось зараз вийняти з кишені намисто, кинути додолу, а потім знайти й сказати Василюці, що загубив хтось? Зважившись, спритно кинув намисто на діл. І коли Василюк вже трохи підійшла, нагнувся над землею, взяв намисто і вдавано радісно закричав: "А йди-но сюди, хутчій, я знайшов щось!" І, поки Василюк підійшла, твоя відвага знову пропала, пальці самі зімкнулися в кулак, ховаючи

намисто, й ти пробелькотів не своїм язиком, що тут була гадюка, а може й змія.

Знову хотів дати намисто, але не наважувався. Покликав Василю, але нічого не говорив. Василю лише стелула плечима, дивуючись, а ти йшов слідом за нею і подумки говорив-говорив... І яка вона славна товаришка, й що ні з ким ти ніколи не дружитимеш, тільки з нею, що намисто віддаси тільки їй... ну, ось зараз... а якщо не зараз, то завтра чи післязавтра. На сільській околиці Василю сказала, що за тиждень дозріють усі черешні, і ви знову підете.

Та сталося так, що вдруге не пішли ви з Василю до лісу по черешні. І зосталося старовинне намисто лежати в прискринку, тривожачи твою уяву.

У Тизунів здохла корова. Звали Сорокою, бо ряба була. Ніхто не знав, чому здохла. Найбільше усіх дивувало, що не могла зарадити стара Тизуниха, яку в селі мали чи не за відьму. Ти надивився усякого лиха, але такого бачити не випадало. Не випадало ще бачити, як за коровою плачуть, мов за дорогим небіжчиком – батьком чи матір'ю. Максим Тизунь віз свою годувальницю на скотомогильник, а ззаду йшла Тизуниха і голосила. Страшно було слухати бабине голосіння по здохлій корові. Наче й справді по живому відрізали старій Тизунисі її зболену душу. Та, мабуть, кожне заплакало б по такій корові – кращої не знайдеш на все Овечаче. Одвозили дід і баба свою корову в ті глиняники, в які ще зовсім недавно хлоп'ячим гуртом ходили ви по вошину, а старий Максим прибіг, насварився, бо могли ж ви й підірватись там.

Ти ловив краплі дощу. Це був сліпий дощ, при ясному сонці. Не ховаєшся до хати, бо знаєш: коли намочить отакий теплий дощ, то добре ростимеш. На вигоні ловиш дощ, а він швидко і закінчився. А над селом з'явилася веселка! Кажуть, що своїми крилами, опущеними донизу, веселка набирає воду з річок і ставів. "Нині день – як море", — каже мати, повернувшись увечері з поля. Лице її потемніло від спеки, а в очах, ніби степове марево, цвіте втома. Від неї пахне полином, чебрецем, а також волошками й маками та ще сокирками. Та й чому б не пахнути цим квітам, коли мати тримає в руках величезний сніпок і волошок, і маків, і сокирок.

Так за цілий день скучиш за материним голосом, що зараз він звучить тобі, як пісня. Ти береш квіти, які принесла мати, і плетеш вінок. Покрадьки підійшов до матері, наклав їй на голову і засміявся. А мати у вінку була і краща, і молодша.

Мати зняла вінок з голови. Ти попросив матір походити у вінку, і вона наклала вінок на голову. А наклавши, позирнула на тебе і винувато, і сором'язливо. Й тобі здалося, що вона зараз ось-таки передумає, зніме. Проте зосталась у вінку, так і поралась. Забула чи передумала знімати. Гарно їй було, наче веселка зійшла довкола голови. А ти ходив слідом за матір'ю, дивувався з її вроди, не міг надивитись! Згодом мати почепила вінок на цвяшку коло вікна. І ще довго висів, нагадуючи щасливий, незвичайний вечір, коли ненячина голова мовби увібралась у веселку, в якій живими барвами сяяли волошки, сокирки, маки.

Якось у сінях зловив ластівку. "Та не бійся, — казав до неї, — не бійся, ластівонько". Ти хотів відпустити її, але щось тобі заважало отак зразу взяти й відпустити пташку. Хотів надивитись на неї. Хотів потримати в долонях. А може, звикне? Побачить, що не

замишляєш лихого, та й звикне? Пішов із нею на город, наче показував, яка то росте картопля, цибуля, морква, які соняшники попідросли. У садок із нею навідався. Василюк поверталася зі школи, й ти зрадив, що маєш чим похвастатись. Василюк вислухала, як ластівка потрапила до твоїх рук, і насварилася, щоб ти відпустив. Вона раптово смикнула тебе за руку, долоні розімкнулись – і ластівка полетіла. "Ех ти, — докірливо сказала Василюк, — пташок мучиш!". І пішла додому. Й коли зникла, то занепокоївся: це ж вона розгнівалася, бо думає, що неспроста зловив ластівку, неспроста не відпускав. І як довести, що помиляється? Просто хотів заприятелювати з ластівкою, а може, й приручити.

По шляху никав, очікуючи, щоб Василюк вийшла у двір. А вона, видно, стежила за тобою у вікно, бо довго не появлялась. Нарешті вийшла, і ви пішли до ставу по воду.

Уночі наснилося, що літаєш із ластівками. І ще наснилось, що прилетів до своєї хати, сів на яблуню, сидиш. І так тобі кортить на людину знову обернутись, а не можеш, бо не знаєш чарівного слова. І тут вийшла мати на подвір'я, ти защебетав до неї, а вона стала, слухає, тільки нічого, видно, не тямить. Бо що втямиш у ластів'яному співі! Гірко стало уві сні, бо здалося, що тебе назавжди обернуто на ластівку. Хотілось тобі заплакати. Ти насилу простогнав: "Мамо!". І прокинувся.

Пригадай – неподалік синіє ліс. У лузі, що прослався коло боліт, стелеться синенький димок. А під прозорими хвилями синього диму прослались непорушні хвилі покосів. Хто з косарів додому подався, до родини, а деякі й позоставались. Бо ж принесли з собою трохи картоплі, цибулі, крупи, шматок сала лишився в когось після обіду – чом не зварити юшки? Ти з матір'ю теж тут. Спостерігаєш за лелекою, який знявся у небо, коли ти підійшов ближче. Сонце зайшло, і дядьки вечеряють, а поміж них дві молодичі та твоя мати – жінки теж за косарів. Мати похапцем доїдає зі своєї миски, хутенько насипає і дає поїсти тобі, адже ти – теж молодий косар.

Коли збираєтесь додому, ще раз дивишся на болото – нема лелек. Мабуть, поки вечеряв, то познімались і полетіли на лісові озера. З матір'ю повертаєтесь до села. Намагаєшся ступати босими ногами по стежці, бо трава постуденіла, наче від роси. На небі уже є зірки, і ти питаєш маму, чи там теж є життя. Мати не знає, але ти кажеш, що Василюк в школі вчителька розповідала, що там є життя.

Тупіт копит попід хатою, ніби скаче не один кінь, а табун. Гнідий кінь довго мріє перед твоїми очима, і постать верхівця не зникає. Усі в Овечачому добре знають і коня гнідого, і верхівця. Гнідого коня звати Диким, він справді злий, норовистий. А їздить на гнідому коні сам голова колгоспу Семен Сухорада. І вже помічено: коли повільно тюпає, то, значить, добрий настрій, бо діла гарні. А коли полетів, прикусивши нижню губу, то, знайте, гнів його погнав, якісь нелади. Сухорада завжди в галіфе – пішки чи на коні. Й до зеленої гімнастерки приколото безліч медалей, бо чимало заробив нагород на фронті.

Є один чоловік у селі, що заздро дивиться на Сухораду, коли той хвацько женеться на коні. І той чоловік – Павло Гречаний. Віспуватий соняшник його лиця тоді тьмяніє, наче в кожній віспинці гніздиться сутінок. І стискує пальці в кулаки, ніби сам ухопився

за гриву чи за вуздечку, ніби то він сам летить по овечацькій дорозі. Зітхає, отямлюючись, бо стоїть коло ворітцят, лише дивиться вслід верхівцю.

Буває, не тільки з хати вискочиш, а й услід кинешся, ніби хочеш не тільки наздогнати, а й випередити гнідого. Та куди тобі догнати Семена Сухораду, коли в нього не кінь, а грім. Повертаєшся додому, а на горбку, біля своєї хати, стоїть і досі Павло Гречаний, дивиться на село, на дорогу... Що він бачить сумними своїми очима?

Ніде, мабуть, не буває так добре, як на городі. Ляжеш коло грядок на гарячу землю горілиць, лежиш, дивлячись у небо, і така довкола тиша, наче ти zostався сам-самісінький на все Овечаче, на всю землю. Вдихаєш запах землі, прислухаєшся до її звуків. Притулився вухом до землі. І напружуєш слух, аж заплющуєшся – жодного звуку. Стоїш посеред городу, задумався. І вже не просто серед городньої зелені, а у вирі таємниць, що оточують тебе своїми стеблами, листям, чутливими вусиками, гудинням, цвітом, розмаїтими запахами. І коли підносиш ногу, щоб вийти з городу, то пильно дивишся вниз, щоб не наступити на живу рослину.

Пополудні завітала Василюнка. Закуталась у свою святкову хустку. Тобі дивно, що вона так вирядилася. А Василюнка дає тобі червоноармійську зірочку п'ятикутну. Один її ріжок був ледь-ледь надщерблений, червона емаль потріскалась. Це зірочка її батька. Дівчинка говорить: "Я берегла-берегла, а тепер віддаю тобі. Тільки ж дивися бережи. Гаразд?". Слухняно взяв червону зірочку, усвідомлюючи, який цінний подарунок дає тобі Василюнка. А потім Василюнка розповідає, що виїздить з мамою з села. Мати заміж віддається, на сусіднє село. То й Василюнку забирає з собою. Дівчинка обіцяє навідуватись в Овечаче. А коли прийде, ти їй показуватимеш зірочку.

Ти здогадувався, чому Василюнка дарує таку цінність, а не бере з собою на чуже село. Мабуть, не хоче, щоб вітчим бачив. Або чужі хлопці не відібрали. А тому ще глибше починав усвідомлювати, що конче мусиш узяти цей п'ятикутний вогник із надщербленим ріжком, мусиш свято шанувати.

Василюнка пішла, а ти все ще розглядав зірочку. І почувався так, наче тобі довірено найбільшу святиню.

А виїжджала Василюнка днів за два, суботнього вечора. Тітка Ярина з тим чоловіком, за якого виходила на сусіднє село, виносили з хати й складали на воза всяке домашнє начиння. Прийшло кількоро сусідок, серед них мати твоя і Секлета Воропай. Намагались пособити, та якось так виходило, наче заважали, то поставали коло воріт, стежили. Василюнка ніби не звертала на тебе уваги.

Тітка Ярина перепросила сусідів, якщо часом чимось їх образила. Зібралася у дорогу. І Василюнка, опустивши голову, слухняно пішла до воза.

Ти стояв коло воріт, відчуваючи, як у грудях наче холодною м'ятою терпкою розіллялось, її духом свіжим. Чи то страх, чи тривога. Хотілось побачити Василюнчині волошкові очі, проте вона вперто уникала дивитись у твій бік. І враз тобі стало так боляче, кривдно, ось-ось бризнуть сльози з очей. І тоді перебіг дорогу, вскочив на своє подвір'я, далі на город, у самісіньку гущавину, — й тут дав сльозам волю.

Чудно було знати, що Василюнчина хата стоїть тепер пустою. Ти приглядався

вдень, чи нікого не видно на подвір'ї. І даремно поглядав увечері, чи не блимнув у вікні вогник. Стояла пустою, ніби несподівано перестало битись її велике серце, і те серце для тебе мало ім'я Василянки...

Одного вечора мати тебе виглядала, а потім сказала, що у хліві є дехто. Ти пішов у хлів і побачив маленьке телятко. Яскраво-червоне, проте хвіст білий, і на лобі латка біла. І скрадливо, щоб не налякати, ступив ти перший крок, другий. Телятко не злякалось, дивилось розумно, очікувально. Й коли наблизився, коли торкнувся долонею спинки, то шкіра дрібно-дрібно затремтіла. Нагнуло морду, обнюхуючи твої ноги, і від його теплого, хвиля за хвилю, дихання тобі стало лоскотно.

Мати говорила, що колись будете мати з корову з цього телятка. А ти повинен гарно його доглядати. Ти прожогом гайнув на межу, хутенько нарвав трави і дав телятку. Тобі не хотілося йти з хлівця – усе стояв би, усе дивився б. І ніяк не вірилося, що ваше, що ніхто не прийде й не забере.

Довго не міг заснути, і навіть вночі ходив до хліва, щоб побачити, чи спить телятко.

Якось допитувався матір, як іти до Псярівки, адже там була Василянка. Мати наказала не ходити далеко від дому, особливо – у ліс. Вона здогадалася, що ти хочеш побачити Василянку, але сказала, що дівчинка сама прийде в Овечаче. І як тільки мати вгадала, що тобі кортить побачити Василянку! Ти вже не раз намірявся піти до Псярівки, там розшукати її. Дорогу через поле знаєш, не страшно, от як тільки через ліс простувати, боязко...

Ти виліз на найвищий осокір за хатою. Далеко вниз було подвір'я, верхівки яблунь, хвилі городу. Зелене, кучеряве Овечаче розкинулось кругом, а за отим лісом лежала Псярівка. А може, буде краще видно з отієї тополі, що росте коло криниці в Секлети Воропай? І ти вже побіг до тітчиного подвір'я. До тополі ступив, а вона – висока. Вирішив узяти драбину, але тітка побачила. Вона почала випитувати, навіщо тобі на тополю. А ти утік. Почувався так, мовби про твою таємницю вже й інші люди довідались, бо чому ж ото цікаво так позирають, чому всміхаються?

Стоїш коло воріт і ждеш, коли має проїхати Семен Сухорада. Знаєш достеменно: подався додому на обід, то має скоро вертатись. Ось, нарешті, показується. І не летить у скаженому галопі, а легкою риссю посувається. Ти випереджаєш його, і здається, що ніякий кінь, навіть Дикий, не наздожене. Семен Сухорада питає, чи хочеш прокататися, і, перехилившись, бере тебе дужою рукою попід пахви й висаджує на коня. Опинившись верхи, ти спершу не можеш повірити своєму щастю. І зразу хочеться тільки одного: щоб не зсадив так само швидко на дорогу.

Ген стоїть коло свого обійстя Павло Гречаний – дивиться заздрісне, як ви скачете. Ось і подвір'я тітки Секлети. Ви скачете в поле. Там Семен Сухорада осадив коня і просить тебе швидше виростати, адже йому потрібні помічники. І ви вже летите до села, й так швидко – ніби в своє майбутнє, у завтрашній день. Щастя твоє летить, радість твоя розгорнула крила, і погожий день обіймає по-батьківському.

"У гаї сонце зацвіло!"

Отак і твоє сонце зацвіло колись, давно. Зацвіло у гаї людського життя, набиралося

снаги, розуму, пізнавало широкий світ, правду і добро.

Цвіте сонце у гаї, ніколи не переставало і не перестане цвісти!

Стислий переказ, автор переказу: Світлана Перець.

Авторські права на переказ належать Укрлібу